

FOK ME HOKJE

Evaluatie educatietraject FOK ME HOKJE

Stichting Studio 52nd

Rapportage RadarAdvies

Stichting Studio 52nd

25 april 2022

Offerte

In deze rapportage staan de bevindingen en conclusies beschreven met betrekking tot de evaluatie FOK ME HOKJE voor Stichting Studio 52nd.

Opdrachtgever

Stichting Studio 52nd

Contactpersonen

Fanneke Verhallen, artistiek leider

Wietske Bijl, zakelijk leider

Uitvoerder

RadarAdvies

Veemarkt 83

1019 DB Amsterdam

(020) 463 50 50

www.radaradvies.nl

Projectleider

Marjon Breed

m.breed@radaradvies.nl

06 - 5462 26 46

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	4
1.1	Uw situatie	4
1.2	Onderzoeksvragen	5
2	ONDERZOEKSAANPAK	6
2.1	Onderzoeksmethoden	6
2.2	Verantwoording onderzoek	6
2.3	Leeswijzer	6
3	THEORETISCH KADER	8
3.1	Verandertheorie	8
3.2	Wetenschappelijke basis	8
4	BEVINDINGEN	10
4.1	Enquête leerlingen	10
4.2	Enquête docenten	16
4.3	Focusgroep	17
5	CONCLUSIES	20
5.1	Meer begrip als het gaat om de queer gemeenschap	20
5.2	Bevorderen van verbinding tussen groepen jongeren	21
5.3	Samenvatting conclusies	21
	BIJLAGE 1: EDUCATIEF PROGRAMMA FOK ME HOKJE	22
	BIJLAGE 2: DOCUMENTENANALYSE	24
	BIJLAGE 3: ENQUÊTE LEERLINGEN	25
	BIJLAGE 4: ENQUÊTE DOCENTEN	26
	BIJLAGE 5: TOPICLIJST FOCUSGROEP LEERLINGEN	27

1 Inleiding

1.1 Uw situatie

Studio 52nd maakt theater voor en met kinderen, jongeren en theaterprofessionals. De missie van Studio 52nd is om jonge mensen een podium te bieden om voorstellingen te spelen tegen de verharding en verwijdering in de samenleving. Thema's zijn bijvoorbeeld gamen, oorlog en schulden. De bedoeling is het publiek meer begrip bij te brengen voor mensen met andere overtuigingen, zodat zij meer bereid zijn naar elkaar te luisteren. In de voorstellingen ligt de focus daarom op het zoeken van verbinding en wordt het publiek meegenomen in de leefwereld van de jongeren. Door de verbinding op een gelijkwaardige manier te zoeken, naar elkaar te luisteren en vragen te kunnen stellen, krijgt het publiek inzicht in de overtuigingen en drijfveren van de ander¹.

Studio 52nd biedt verschillende soorten educatieve programma's met theater, waaronder Special Edition theaterprogramma's. Dit zijn educatieve programma's voor middelbare scholieren over actuele thema's. Eén van deze educatieve programma's met theatervoorstelling is FOK ME HOKJE. Dit is een programma over gender en seksuele voorkeur:

In FOK ME HOKJE hoor je teksten die jongeren schreven over beperkende hokjes van genderidentiteit en seksuele oriëntatie. Over opgroeien, vriendschap, uitgaan en kleding. Hoe het is om in de kast te zitten, en er uiteindelijk uit te komen.

Het programma bestaat uit drie onderdelen: een voorberekingsles door de schooldocent, een theatervoorstelling en een les van Studio 52nd na de voorstelling.

Studio 52nd omschrijft de doelstellingen van het educatieve programma FOK ME HOKJE als volgt:

1. Het bevorderen van verbinding tussen groepen jongeren.
2. Meer begrip als het gaat om de queer gemeenschap.
3. Je meer begrepen voelen als queer jongere.

Het idee is dat met het behalen van deze doelstellingen inclusie wordt bevorderd en uitsluiting wordt voorkomen.

Studio 52nd heeft RadarAdvies gevraagd het educatieve traject FOK ME HOKJE te evalueren. Het VSBfonds en Fonds 21, waar de stichting financiering van ontvangt, vinden evaluatie ook belangrijk. De resultaten van deze evaluatie worden meegenomen in eventuele toekomstige subsidieaanvragen.

¹ <https://studio52nd.nl/over-studio-52nd/missie-visie/>

De evaluatie betreft met name de eerste twee doelstellingen. De derde doelstelling, Meer begrepen voelen als queer jongere, komt niet terug in deze evaluatie omdat in dit onderzoek geen onderscheid is gemaakt tussen jongeren die zich wel of niet als queer identificeren.

1.2 Onderzoeksvragen

Deze onderzoeksopdracht draait om het uitvoeren van een evaluatie van het educatieve programma 'FOK ME HOKJE' van Studio 52nd. De hoofdvraag is in hoeverre de doelstellingen van het educatieve programma FOK ME HOKJE worden behaald. Om hier antwoord op te geven is in overleg met de opdrachtgever afgesproken in deze evaluatie de volgende vragen te onderzoeken:

1. Is er meer begrip ontstaan als het gaat om de queer gemeenschap? Met als deelvragen:
 - In hoeverre draagt FOK ME HOKJE bij aan het vergroten van kennis over de queer gemeenschap?
 - In hoeverre draagt FOK ME HOKJE bij aan het geven van inzicht over wat queer jongeren meemaken?
2. Bevordert het programma de verbinding tussen groepen jongeren? Met als deelvraag:
 - In hoeverre stimuleert FOK ME HOKJE nieuwsgierigheid als het gaat over de queer gemeenschap?

We lichten de opdeling van deze hoofdvragen in deelvragen toe in het theoretisch kader in hoofdstuk 3.

2 Onderzoeksaanpak

2.1 Onderzoeksmethoden

Onze aanpak bestond uit de volgende onderdelen:

- Het opstellen van een **theoretisch kader** op basis van een documentanalyse en gesprekken met opdrachtgever. Dit kader is gebruikt voor het opstellen van de onderzoeksvragen en de vragen uit de enquête.
- Het opstellen en uitzetten van **twee online enquêtes** om de resultaten per doelstelling te kunnen meten voor:
 - Leerlingen die het programma bijwonen (zie enquête in bijlage 3).
 - Betrokken docenten (zie enquête in bijlage 4).
- Het organiseren van een **focusgroep** met leerlingen ter toetsing en aanvulling van de resultaten. De leerlingen voor deze groep zijn geworven door Studio 52nd. Voor hun deelname ontvingen de leerlingen een Bol.com cadeaukaart. De topiclijst voor deze focusgroep vindt u in bijlage 5.

2.2 Verantwoording onderzoek

98 leerlingen van de middelbare school Lumion in Amsterdam hebben de enquête ingevuld. Van deze responses zijn er 21 niet bruikbaar, omdat deze leerlingen de enquête voor de docenten hebben ingevuld. De bevindingen zijn gebaseerd op 76 responses van leerlingen, 4 responses van docenten en een focusgroep van 12 leerlingen.

- De uitkomsten van deze evaluatie geven een beeld van het resultaat, maar zijn niet representatief voor alle jongeren die de voorstelling hebben bezocht. Ze zijn tot stand gekomen op basis van een beperkte groep respondenten en slechts één focusgroep. Meer liet de opdracht niet toe.
- De scope van het onderzoek liet geen 0-meting (voormeting) toe. Daarom hebben we niet de verschillen tussen een 0- en 1-meting (nameting) kunnen onderzoeken. Dit maakt het lastig sommige antwoorden uit de enquête te interpreteren.
- De resultaten van de enquête leiden daarentegen wel tot waardevolle bevindingen die we tegen het theoretisch kader hebben kunnen afzetten en door de focusgroep konden worden geïnterpreteerd en uitgediept.

2.3 Leeswijzer

In hoofdstuk twee staat de theorie van verandering beschreven. Vervolgens leest u in hoofdstuk drie en vier onze bevindingen per onderzoeksvraag vanuit het perspectief van de leerlingen en docenten. Hoofdstuk vijf beschrijft tot slot de conclusies op de onderzoeksvragen. In bijlagen kunt u een korte beschrijving van het educatietraject

vinden. Evenals een lijst van de documenten analyse, de enquête vragen en de onderwerplijst voor de focusgroep

3 Theoretisch kader

Voor het opstellen van het theoretisch kader van deze evaluatie hebben we gebruik gemaakt van wetenschappelijke artikelen, het educatiemateriaal van FOK ME HOKJE, de verandertheorie van Studio 52nd en de opbrengsten uit de gesprekken met Studio 52nd. In bijlage 2 vindt u de lijst van bestudeerde documenten.

3.1 Verandertheorie

De verandertheorie van Studio 52nd is als volgt (zie ook Figuur 1):

- **Inclusie** wordt bevorderd door het vergroten van begrip en verbinding tussen groepen jongeren.
- **Begrip** ontstaat door het vergroten van **kennis** van LHBTIQ+-jongeren en **inzicht** in wat de ander meemaakt.
- **Verbinding tussen groepen jongeren** wordt gestimuleerd door **nieuwsgierigheid**. Dit resulteert in beter naar elkaar luisteren en vragen stellen in dialoog. Dit leidt tot empathie en inlevingsvermogen, in tegenstelling tot het voeren van een discussie en het verkondigen van meningen die juist polarisatie versterken.

Figuur 1. Schematisch overzicht van de doelstellingen en middels welke uitkomsten van het programma deze behaald worden

3.2 Wetenschappelijke basis

Het artikel van Kennisplatform Inclusief Samenleven (KIS): Les over vooroordelen en stereotypen op school: is bewustwording wel echt de eerste stap²?, omschrijft welke lesmethoden wel en niet bijdragen aan het verminderen van vooroordelen en stereotypen op school. De belangrijkste theorie uit dit artikel is de contacthypothese van Allport (1954)³. Deze hypothese stelt dat het contact tussen verschillende groepen zorgt voor meer kennis over de ‘andere’ groep. Daardoor hebben mensen minder vooroordelen over leden van de ‘andere’ groep. Naast het vergroten van kennis,

² Felten, Taouanza & Brokroelofs (2018) Les over vooroordelen en stereotypen op school: is bewustwording wel echt de eerste stap?. Kennisplatform Inclusief Samenleven.

³ Allport, G. W., Clark, K., & Pettigrew, T. (1954). The nature of prejudice.

vermindert het contact ook spanning en zorgen ten opzichte van de ‘andere groep’, en vergroot contact tussen groepen het inlevingsvermogen en empathie voor de andere groep⁴. In het verlengde van de contacthypothese ligt de parasociale contacthypothese. Deze hypothese stelt dat dezelfde positieve effecten kunnen optreden wanneer er geen directe ontmoeting plaatsvindt, maar waarbij het contact plaatsvindt via bijvoorbeeld film, boeken of theater⁵. FOK ME HOKJE is hier een voorbeeld van. Twee van de drie acteurs van de voorstelling identificeren zich als queer, evenals de docenten in de les na de voorstelling. Hiermee realiseren zij ontmoeting van het publiek met mensen uit de ‘andere’ groep en streven zij ernaar volgens de (parasociale) contacthypothese vooroordelen te verminderen.

3.2.1 Toepassing in FOK ME HOKJE

Het artikel van KIS ligt aan de basis van het educatieve programma FOK ME HOKJE. Met dit programma zet Studio 52nd in op het vergroten van kennis, empathie en nieuwsgierigheid om de doelstellingen te behalen. Dit doen zij op de volgende manieren:

- Kennis: in de voorbereidingsles krijgen jongeren informatie over de veelheid aan mogelijke genderidentiteiten en seksuele oriëntatie. In de voorstelling zetten zij dit voort en worden ook veel voorbeelden genoemd van het ontbreken van hokjes in het dierenrijk.
- Inzicht: de voorstelling zit vol met persoonlijke verhalen van de acteurs zelf, maar ook in de brieven van LHBTIQ+-jongeren die de acteurs in de voorstelling voorlezen. Ook in de verdiepingles vertelt de docent in de klas over persoonlijke ervaringen waardoor de leerlingen beter begrijpen wat LHBTIQ+-jongeren meemaken.
- Nieuwsgierigheid: de voorbereidingsles bevat een quiz waarbij de nadruk ligt op het prikkelen van leerlingen om kennis te maken met nieuwe onderwerpen. Er is tijd om in te gaan op specifieke onderdelen waar de leerlingen zelf nieuwsgierig naar zijn en ze worden gestimuleerd om vragen te stellen. Studio 52nd probeert ook de nieuwsgierigheid van de leerlingen aan te wakkeren door een leuke voorstelling te maken en mensen uit de LHBTIQ+-gemeenschap voor de klas te laten staan bij het nagesprek aan wie de leerlingen vragen kunnen stellen.

Voor een overzicht van de inhoud van de voorbereidingsles, voorstelling en het nagesprek verwijzen we u naar bijlage 1. De vragen van de enquête zijn derhalve gericht op het meten van kennis, inzicht en nieuwsgierigheid. Deze kunt u teruglezen in bijlage 3 en 4.

⁴ Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2008). How does intergroup contact reduce prejudice? Meta-analytic tests of three mediators. *European journal of social psychology*, 38(6), 922-934.

⁵ Schiappa, E., Gregg, P. B., & Hewes, D. E. (2005). The parasocial contact hypothesis. *Communication monographs*, 72(1), 92-115.

4 Bevindingen

Hierna volgen onze bevindingen op de vragen uit de enquête voor leerlingen en docenten en de resultaten van de focusgroep. In onderstaande bevindingen gaan wij eerst in op de uitkomsten van de enquête die de leerlingen hebben ingevuld⁶. Vervolgens beschrijven we de uitkomsten van de enquête van de docenten. Waarna de uitkomsten van de focusgroep met de leerlingen volgen.

4.1 Enquête leerlingen

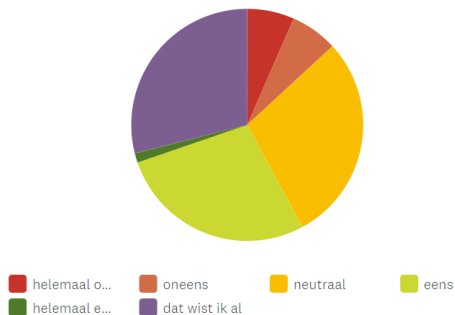
4.1.1 Kennis

Om te meten of de kennis over LHBTIQ+ bij de leerlingen is toegenomen na FOK ME HOKJE, hebben we de leerlingen gevraagd in hoeverre ze het eens zijn met de volgende stellingen:

1. Ik weet door FOK ME HOKJE beter waar LHBTIQ+ voor staat.
2. Ik heb dingen gehoord in de les vóór de voorstelling die nieuw voor me waren.
3. Ik heb dingen gehoord tijdens de voorstelling die nieuw voor me waren.
4. Ik heb dingen gehoord in het nagesprek in de klas die nieuw voor me waren.

Met de stelling Ik weet door FOK ME HOKJE beter waar LHBTIQ+ voor staat is 14% het niet eens (waarvan 7% helemaal oneens). Verder geeft 29% van de leerlingen aan beter te weten waar LHBTIQ+ voor staat door FOK ME HOKJE, 29% van hen geeft aan dat ze dit al wisten en 29% geeft het antwoordt neutraal (zie figuur 2).

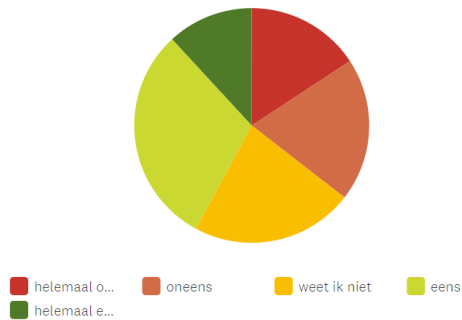
Figuur 2. Cirkeldiagram van de antwoorden op de stelling 'Ik weet door FOK ME HOKJE beter waar LHBTIQ+ voor staat'.

Met de stelling Ik heb dingen gehoord in de les vóór de voorstelling die nieuw voor me waren is 36% het oneens (waarvan 16% helemaal oneens). 42% is het eens met de stelling (waarvan 12% helemaal eens). De overige 22% gaf aan het niet te weten (zie figuur 3).

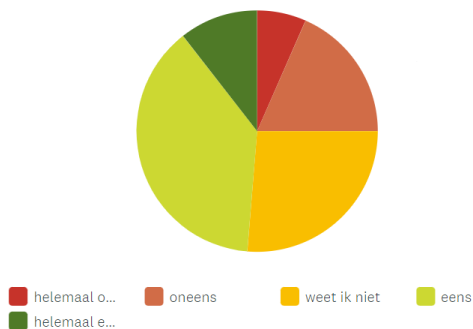
⁶ De uitkomsten van de enquête van de leerlingen zijn afgerond op hele percentages.

Figuur 3. Cirkeldiagram van de antwoorden op de stelling *Ik heb dingen gehoord in de les vóór de voorstelling die nieuw voor me waren.*

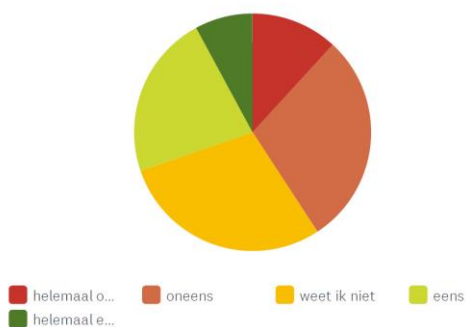
Van de leerlingen beantwoordde 49% eens (waarvan 11% helemaal eens) op de stelling *Ik heb dingen gehoord tijdens de voorstelling die nieuw voor me waren.* 25% van de leerlingen zijn het oneens met de stelling (waarvan 7% helemaal oneens) en 26% van de leerlingen geeft aan het niet te weten (zie figuur 4).

Figuur 4. Cirkeldiagram van de antwoorden op de stelling *Ik heb dingen gehoord tijdens de voorstelling die nieuw voor me waren.*

Met de stelling *Ik heb dingen gehoord tijdens het nagesprek in de klas die nieuw voor me waren* is 41% van de leerlingen het oneens, waarvan 12% helemaal oneens. 30 % van de leerlingen is het eens met de stelling, waarvan 8% helemaal mee eens. De overige 30% van de leerlingen geeft aan het niet te weten (zie figuur 5).

Figuur 5. Cirkeldiagram van de antwoorden op de stelling *Ik heb dingen gehoord tijdens het nagesprek in de klas die nieuw voor me waren.*

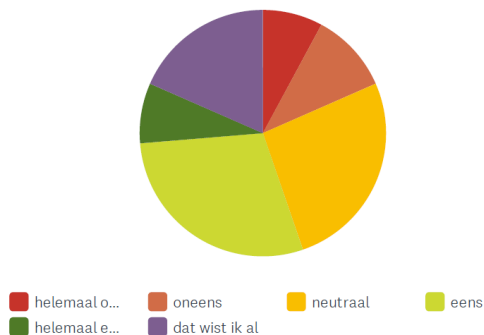

4.1.2 Inzicht

Om te meten of inzicht in de problemen en worstelingen van LHBTIQ+-jongeren is toegenomen na de voorstelling FOK ME HOKJE, hebben we de leerlingen gevraagd in hoeverre ze het eens zijn met de volgende stellingen:

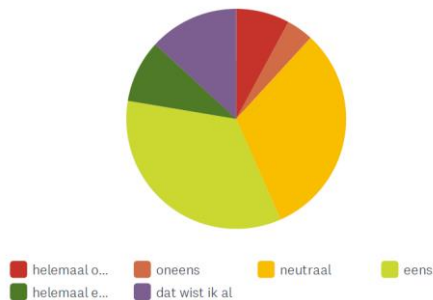
1. Ik heb door FOK ME HOKJE meer zicht gekregen op de problemen waar LHBTIQ+-jongeren mee te maken kunnen krijgen.
2. Ik begrijp nu beter dat het voor LHBTIQ+-jongeren een worsteling kan zijn om jezelf te kunnen zijn.
3. Ik vind de acteurs van de voorstelling en de docenten die in de les uit de kast kwamen moedig.
4. Ik vind nu meer dat het niet uitmaakt op wie je verliefd wordt.

Op de stelling Ik heb door FOK ME HOKJE meer zicht gekregen op de problemen waar LHBTIQ+-jongeren mee te maken kunnen krijgen, antwoordt 37% van de leerlingen het eens te zijn (8% helemaal eens), 19% is het oneens (8% helemaal oneens), 18% antwoordt dat wist ik al en 26% antwoordt neutraal (zie Figuur 6).

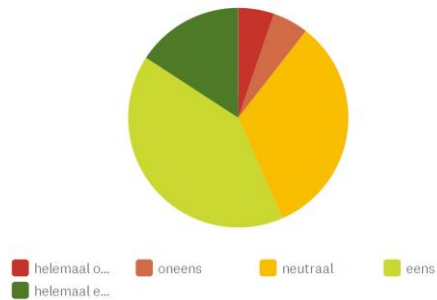
Figuur 6. Cirkeldiagram van de antwoorden op de stelling Ik heb door FOK ME HOKJE meer zicht gekregen op de problemen waar LHBTIQ+-jongeren mee te maken kunnen krijgen.

Op de stelling Ik begrijp nu beter dat het een worsteling kan zijn voor LHBTIQ+-jongeren om jezelf te kunnen zijn antwoordt 43% eens (9% helemaal eens), 12% oneens (4% helemaal oneens), 32% neutraal en 13% dat wist ik al' (zie figuur 7).

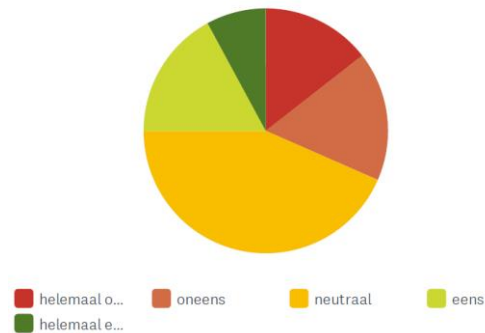
Figuur 7. Cirkeldiagram van de antwoorden op de stelling Ik begrijp nu beter dat het een worsteling kan zijn voor LHBTIQ+-jongeren om jezelf te kunnen zijn.

Bijna de helft van de leerlingen (47%) vindt het moedig dat docenten en acteurs uit de kast kwamen. Hiervan is 16% het helemaal eens. Hiertegenover is 10% van de leerlingen het oneens, waarvan 5% helemaal oneens. Een derde (33%) van de leerlingen staat er neutraal in (zie figuur 8).

Figuur 8. Cirkeldiagram van de antwoorden op de stelling 'Ik vind de acteurs van de voorstelling en de docenten die in de les uit de kast kwamen moedig'

Op de stelling Ik vind nu meer dat het niet uitmaakt op wie je verliefd wordt, antwoordt 43% neutraal. 25 procent is het eens, waarvan 8% het helemaal eens is. Hiertegenover is 32% het oneens (14% antwoordt helemaal oneens) (zie figuur 9). In de focusgroep lichten de leerlingen toe: "je moet gewoon doen wat je wilt".

Figuur 9. Cirkeldiagram van de antwoorden op de stelling Ik vind nu meer dat het niet uitmaakt op wie je verliefd wordt.

4.1.3 Nieuwsgierigheid

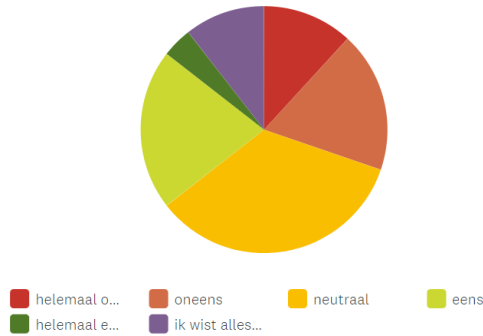
Om te meten of nieuwsgierigheid gestimuleerd is door FOK ME HOKJE, hebben we de leerlingen gevraagd in hoeverre ze het eens zijn met de volgende stellingen:

1. Ik vond het interessant meer te weten te komen over LHBTIQ+-jongeren.
2. Ik zou graag nog meer willen weten over gender en LHBTIQ+.
3. Ik vond het interessant om na de voorstelling in de klas nog na te praten.

Ook hebben we de volgende vragen gesteld:

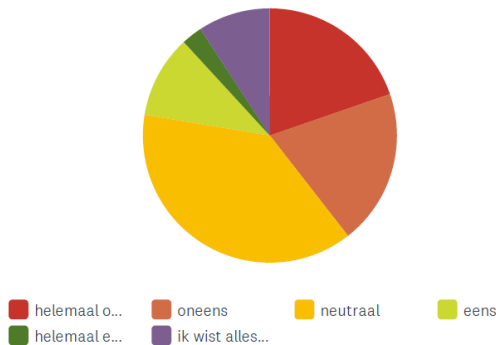
1. Heb je nog met anderen gesproken over de voorstelling en de lessen van FOK ME HOKJE?
2. Heb je nog vragen aan LHBTIQ+-jongeren?

Op de stelling Ik vond het interessant om meer te weten te komen over LHBTIQ+-jongeren antwoordt 30% oneens (12% helemaal oneens), 25% is het eens met de stelling (4% helemaal eens), 34% neutraal, 11% antwoordt ik wist alles al (zie figuur 10).

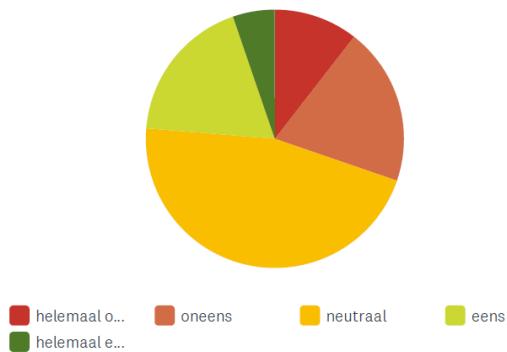
Figuur 10. Cirkeldiagram van de antwoorden op de stelling Ik vond het interessant om meer te weten te komen over LHBTIQ+-jongeren.

Op de stelling Ik zou graag nog meer willen weten over gender en LHBTI+ geeft 40% aan het oneens te zijn (waarvan 20% helemaal oneens), 13% is het eens met de stelling (3% helemaal eens), 38% antwoordt neutraal en 10% antwoordt met ik wist alles al (zie figuur 11).

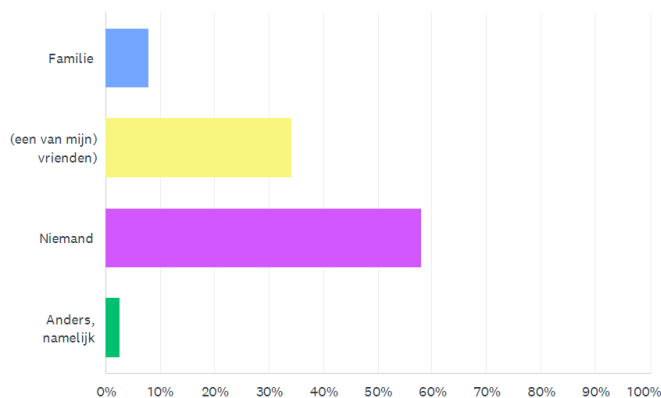
Figuur 11. Cirkeldiagram van de antwoorden op de stelling Ik zou graag nog meer willen weten over gender en LHBTIQ+.

Met de stelling Ik vond het interessant om na de voorstelling in de klas nog na te praten is 31% het oneens, waarvan 11% helemaal oneens. Van de leerlingen antwoordt 24% antwoordt eens (waarvan 5% helemaal eens) en 46% neutraal (zie figuur 12).

Figuur 12. Cirkeldiagram van de antwoorden op de stelling *Ik vond het interessant om na de voorstelling in de klas nog na te praten.*

58% van de leerlingen heeft na FOK ME HOKJE met niemand meer gesproken over FOK ME HOKJE. Het overige deel heeft het besproken met ofwel vrienden (34%), familie (8%) en bij anders geeft één iemand aan een klasgenoot te hebben gesproken (zie figuur 13).

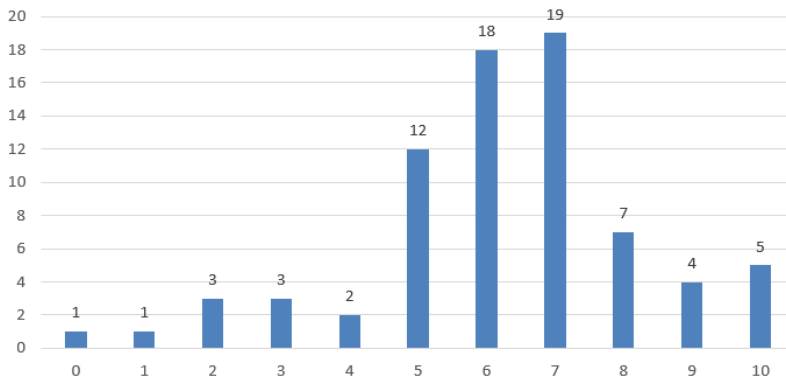

Figuur 13. Staafdiagram van de antwoorden op de vraag *Heb je nog met anderen gesproken over de voorstelling en de lessen van FOK ME HOKJE?*

Op de vraag *Heb je nog vragen aan LHBTIQ+-jongeren?* antwoordt 100% met nee.

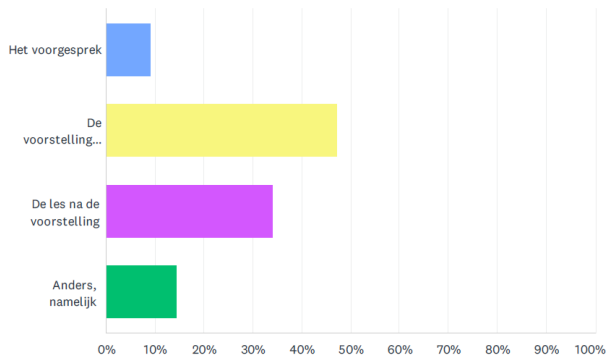
4.1.4 Waardering

De voorstelling krijgt gemiddeld een 6 van de leerlingen. In de onderstaande grafiek (figuur 15) is te zien dat de meeste leerlingen de voorstelling hoger dan een 5 geven.

Figuur 15. Stafdiagram van de antwoorden op de vraag Welk cijfer zou je de voorstelling geven?

Van de leerlingen geeft 34% aan dat de voorstelling het meest is bijgebleven, bij 34% is de les na de voorstelling het meest bijgebleven en bij 9% het voorgesprek. 15% antwoordt anders, namelijk.... Hierbij vullen twee personen niks in en twee personen alles. Overige antwoorden zijn: papegaaien en maskers.

Figuur 16. Stafdiagram van de antwoorden op de vraag Welk onderdeel is je het meest bijgebleven?

4.2 Enquête docenten

4.2.1 Kennis en inzicht in de klas

Om te meten of kennis en inzicht bij de leerlingen is toegenomen na FOK ME HOKJE, hebben we de docenten gevraagd antwoord te geven op drie stellingen.

Op de stelling Ik denk dat de leerlingen zich door het programma van FOK ME HOKJE meer bewust zijn van verschillende genders antwoorden alle vier de docenten helemaal eens. Geen van de docenten is het oneens of antwoordt dat waren ze al.

Op de stelling Ik denk dat de leerlingen door het programma van FOK ME HOKJE beter begrijpen wat LHBTIQ+-jongeren zijn antwoorden twee docenten eens en twee docenten helemaal eens. Geen van de docenten is het oneens of antwoordt dat begrepen ze al heel goed.

Op de stelling Ik denk dat de leerlingen door het programma van FOK ME HOKJE beter begrijpen waar LHBTIQ+-jongeren tegen aan lopen in de maatschappij antwoorden

drie docenten eens en één docent helemaal eens. Geen van de docenten is het oneens of antwoordt dat begrepen ze al heel goed.

4.2.2 Nieuwsgierigheid in de klas

Om te meten of de nieuwsgierigheid in de klas is aangewakkerd na FOK ME HOKJE hebben we de docenten gevraagd drie vragen te beantwoorden.

Op de vraag Is het onderwerp van het FOK ME HOKJE lesprogramma nog ter sprake gekomen buiten de activiteiten van het programma? antwoorden alle vier de docenten af en toe. Bij de vraag in welke context, vullen zij in: andere lessen, coachgesprekken met de leerlingen, op het leerplein, les over theater en gesprek met collega's.

Op de stelling Ik denk dat FOK ME HOKJE ervoor heeft gezorgd dat de leerlingen nieuwsgieriger zijn geworden naar LHBTIQ+ antwoordt één docent neutraal en drie docenten antwoorden eens.

Met de stelling De leerlingen stelden veel vragen over LHBTIQ+ tijdens het lesprogramma van FOK ME HOKJE zijn twee docenten het oneens, één docent is het eens en één is het helemaal eens.

4.2.3 Waardering

Gemiddeld geven de docenten FOK ME HOKJE het rapportcijfer 8. Drie docenten geven het programma een 8 en één docent geeft het een 9. Zij geven aan dat de voorstelling en de les na de voorstelling hen het meest is bijgebleven.

4.3 Focusgroep

Als aanvulling op en ter toetsing van de uitkomsten uit de enquêtes hebben we een focusgroep georganiseerd op een middelbare school in Amsterdam. De groep bestond uit twaalf leerlingen, uit zowel eerste klas havo/vwo, als tweede, derde en vierde klas havo. Tijdens deze focusgroep zijn de leerlingen in gesprek gegaan of zij de uitkomsten op de gebieden kennis, inzicht en nieuwsgierigheid van de enquête herkennen. Hierbij hebben we ook een aantal lastig te interpreteren uitkomsten aan hen voorgelegd.

4.3.1 Kennis

In de focusgroep beamen de leerlingen de uitkomsten van de enquête. Een groot deel van de leerlingen heeft nieuwe dingen geleerd over relaties en seksuele oriëntatie door FOK ME HOKJE. Tussen de leerlingen bestaat een verschil in kennis over LHBTIQ+, waarbij de oudere leerlingen meer lijken te weten. Een aantal leerlingen vertelt geleerd te hebben dat LHBTIQ+ niet alleen gaat over homo of lesbisch zijn. Ze hebben door FOK ME HOKJE de termen panseksueel en non-binair geleerd. Ook polyamoureuze en een open relatie zijn nieuwe dingen, zelfs voor leerlingen die aangeven dat ze voor FOK ME HOKJE al veel wisten door sociale media. Een aantal leerlingen praatte over het leerproces rondom seksuele oriëntatie. Een leerling zegt: *“Ik vroeg me af als je biseksueel bent en daarna gay, waarom dat zo is. Ik begreep na de voorstelling beter wat dat is.”* In de focusgroep zijn er ook leerlingen die het moeilijk vinden te

antwoorden op de vraag wat ze geleerd hebben. Eén leerling zegt tijdens het gesprek: *“Op zich is het goed om dit onderwerp te bespreken, want niet iedereen weet alles. Anderen hebben meer geleerd dan ikzelf merkte ik uit opmerkingen om me heen.”*

4.3.2 Inzicht

Veel leerlingen noemen inzichten over wat LHBTIQ+-jongeren meemaken als voorbeelden van wat ze hebben geleerd door FOK ME HOKJE. Bijvoorbeeld: *“Hoe het leven is van een LHBTIQ+-jongere, dat is anders dan mijn leven”*. Een aantal van de leerlingen geeft aan dat ze beter begrijpen dat uit de kast komen moeilijk kan zijn als je wordt buitengesloten en je netwerk het niet accepteert. Het verhaal uit de voorstelling waarbij een jongere uit de kast komt en de omgeving het niet accepteert, maakt indruk: *“Er was een scene in de voorstelling waar iemand op een slaapfeestje uit de kast kwam en werd weggestuurd door vriendinnen. Dat stukje maakt indruk. Vriendinnen hoor je te kunnen vertrouwen, maar blijktbaar is dat niet altijd zo.”*

Andere jongeren geven aan zelf niet veel geleerd te hebben en dat het al bekend is dat het moeilijk is om uit de kast te komen. Verder geeft een jongere aan dat in de klas iemand uit de kast is gekomen en dat iedereen dat normaal vindt. Iemand anders vertelt dat bij hen niemand uit de kast is gekomen, maar dat zij het allemaal *“wel normaal”* vinden. Een jongere geeft aan: *“Het is eigenlijk normaal maar ik dacht dat het anders was. We schelden bijvoorbeeld ook niet meer met homo nu.”* De jongeren stellen ook dat het lijkt alsof nu meer openlijk gesproken wordt over LHBTIQ+ dan een aantal jaar geleden. Over de uitkomst dat 43% van de leerlingen neutraal antwoordde op de stelling Ik vind nu meer dat het niet uitmaakt op wie je verliefd wordt, geven zij als reden dat ze al niet vonden dat het uitmaakt op wie je verliefd wordt.

4.3.3 Nieuwsgierigheid

In de enquête antwoordt 100% van de leerlingen dat ze geen vragen meer hebben naar aanleiding van FOK ME HOKJE. De betekenis hiervan lichten de leerlingen toe: *“We hebben nu al veel geleerd en ik denk dat anderen denken dat ze alles nu wel weten. Ik weet niet wat we nu nog niet weten, wat er allemaal extra is.”* Veel onderwerpen zijn toegelicht in het programma. Het resultaat uit de enquête dat maar 12% van de leerlingen nog meer wil weten over gender en LHBTIQ+, komt overeen met antwoorden in de focusgroep. Het grootste deel van de jongeren heeft buiten het programma niet met anderen gepraat over de inhoud van FOK ME HOKJE. Eén leerling vertelt de voorstelling wel met veel mensen besproken te hebben.

Hoewel de leerlingen denken dat FOK ME HOKJE hen alles al geleerd heeft, ontstaat in de focusgroep toch een gesprek over onderwerpen als open relatie, non-binair en transgender. Eén leerling stelt: *“Er is wel veel meer te leren over de paraplu-term transgender.”* Anderen leerlingen uit de focusgroep beamen dit. In het gesprek over non-binaire personen gaat het voornamelijk over dat ze de aanspreekvormen moeilijk vinden. Ze vertellen over de negatieve reacties als ze het verkeerde voornaamwoord gebruiken: *“Dan heb je mensen die boos worden als je het verkeerd doet. Ik moet begrip hebben voor de ander, maar zij moeten ook begrip hebben dat het voor mij moeilijk is.”* De meerderheid van de groep zegt dat je wel rekening probeert te houden

maar dat het soms moeilijk is als je iets niet gewend bent. Ze begrijpen het belang ervan, één leerling stelt: *“Als ik iemand goed aanspreek helpt het diegene om beter in hun vel te zitten. Het laat zien dat je de ander belangrijk vindt.”* Dit toont aan dat leerlingen in gesprek met elkaar toch doorpraten over onderwerpen die ze nog ingewikkeld vinden.

4.3.4 Waardering

In de enquête geven de meeste leerlingen de voorstelling een 6 of 7. In de enquête antwoorden leerlingen dat ze met weinig mensen over FOK ME HOKJE hebben gepraat. Desondanks geven de jongeren in de focusgroep aan dat de voorstelling zouden aanraden, omdat de ervaringen en perspectieven van LHBTIQ+-jongeren een verdieping geven ongeacht van je al weet. Eén leerling geeft aan *“Ik sta er na de voorstelling ook meer bij stil. Hoe andere mensen zich erover voelen.”*

De voorstelling omschrijven ze als educatief (je leert er veel van), heel interessant, informerend, diepgang en expressie (je leert over mensen wie ze zijn en hoe ze zich voelen).

5 Conclusies

De hoofdvraag van de evaluatie is:

In hoeverre worden de doelstellingen van het educatieve programma FOK ME HOKJE behaald?

Om deze vraag te beantwoorden staan hieronder per doelstelling onze conclusies beschreven op basis van enquête onder studenten en docenten en de focusgroep.

5.1 Meer begrip als het gaat om de queer gemeenschap

Om deze doelstelling te behalen zet Studio 52nd met FOK ME HOKJE in op het overbrengen van nieuwe kennis over en inzichten in wat queer jongeren meemaken. We concluderen dat zowel kennis als inzicht voor een groot deel van de leerlingen is toegenomen. Op basis van het theoretisch kader draagt dit positief bij aan het begrip als het gaat om de queer gemeenschap.

5.1.1 In hoeverre draagt FOK ME HOKJE bij aan het vergroten van kennis over de queer gemeenschap?

Op basis van de enquêtes en de focusgroep concluderen we dat FOK ME HOKJE voor een groot deel van de leerlingen nieuwe kennis over LHBTIQ+ heeft opgeleverd. Voor elk van de onderdelen (voorbewerkingsles, voorstelling, nagesprek) heeft tussen de 30% en 50% van de leerlingen aangegeven nieuwe dingen te hebben geleerd. Deze nieuwe kennis is door de meeste leerlingen opgedaan tijdens de voorstelling en het minste in het nagesprek. Deze conclusie komt overeen met de inhoud van het programma van FOK ME HOKJE, waarbij voornamelijk in de voorberekingsles en de voorstelling de nadruk ligt op het vergroten van kennis over LHBTIQ+. Tevens komt de conclusie overeen met de indruk van alle docenten dat de leerlingen zich meer bewust zijn geworden van de verschillende genders. Wanneer leerlingen aangaven dat hun kennis door FOK ME HOKJE niet was toegenomen, was de reden dat ze voor FOK ME HOKJE de kennis al hadden. Desondanks denken ook zij dat het programma goed is geweest voor klasgenoten die de kennis of het inzicht nog niet hadden.

5.1.2 In hoeverre draagt FOK ME HOKJE bij aan het geven van inzicht over wat queer jongeren meemaken?

Op basis van de leerlingenenquête en de focusgroep concluderen wij dat de groep jongeren die nieuwe inzichten heeft gekregen in wat queer jongeren meemaken groter is dan de groep leerlingen die niets nieuws heeft geleerd. De leerlingen begrijpen problemen en worstelingen van LHBTIQ+-jongeren beter en bijna de helft van de leerlingen vindt de acteurs en docenten die uit de kast kwamen moedig. Dit is overeenkomstig met het idee van de docenten dat jongeren het leven van LHBTIQ+-jongeren beter begrijpen. Uit de focusgroep komt naar voren dat juist het zien van de

perspectieven en het meeleven, inzichten toevoegt aan inzichten die leerlingen al hadden.

5.2 Bevorderen van verbinding tussen groepen jongeren

Om deze doelstelling te behalen zet Studio 52nd met FOK ME HOKJE in op het stimuleren van nieuwsgierigheid. Op basis van onze bevindingen kunnen wij niet concluderen dat nieuwsgierigheid door het lesprogramma is toegenomen en op basis van het theoretisch kader kunnen wij daarom niet met zekerheid stellen dat FOK ME HOKJE bijdraagt aan het bevorderen van verbinding tussen groepen jongeren.

5.2.1 In hoeverre stimuleert FOK ME HOKJE nieuwsgierigheid als het gaat over de queer gemeenschap?

Op basis van de ingevulde enquête door de leerlingen en de focusgroep stellen wij vast dat een groot deel van de jongeren het interessant vond meer te weten te komen over LHBTIQ+ en het ook interessant vonden om na de voorstelling nog na te praten. Echter blijkt dat weinig jongeren meer willen weten of nog hebben nagepraat na FOK ME HOKJE, met bijvoorbeeld vrienden of familie. Ondanks dat de docenten denken dat de nieuwsgierigheid is aangewakkerd, geeft de helft van de docenten aan dat de leerlingen niet veel vragen stelden. Geen van de leerlingen had nog vragen naar aanleiding van het programma. We concluderen dat de interesse tijdens het programma gewekt is, maar dat het grootste deel van de leerlingen na het programma niet gemotiveerd was om nog meer te weten te komen over de onderwerpen van het programma, hierover na te praten of nog vragen had voor LHBTIQ+-jongeren. De focusgroep gaf aan dat een reden kan zijn dat veel onderwerpen al zijn toegelicht in het programma en dat leerlingen niet weten wat ze niet weten.

5.3 Samenvatting conclusies

Samenvattend concluderen we op basis van onze bevindingen dat het begrip voor en de kennis van de queer gemeenschap onder leerlingen is vergroot door FOK ME HOKJE. We hebben niet kunnen concluderen dat de nieuwsgierigheid is vergroot en daarmee de verbinding tussen groepen leerlingen is vergroot. We concluderen dat het educatieve programma FOK ME HOKJE bijdraagt aan meer begrip en als zodanig aan het bevorderen van inclusie en voorkomen van uitsluiting.

Bijlage 1: Educatief programma FOK ME HOKJE

Het programma bestaat uit de volgende drie onderdelen:

1. Voorbewerkingsles

Het doel van de voorbewerkingsles is dat jongeren zich meer bewust worden van de veelheid aan mogelijkheden naast het binaire onderscheid tussen meisje en jongen, hetero en homo. De focus van de voorbewerkingsles ligt op nieuwsgierigheid aanwakkeren en de dialoog aangaan. De focus ligt niet op discussies en meningen. In discussies ligt de focus op het verdedigen van je eigen mening met argumenten. Dit biedt weinig ruimte voor het echt luisteren naar de ander en om de ander te begrijpen. Door dialogen te starten in plaats van discussies stimuleert de les empathie en inlevingsvermogen. De achterliggende gedachte is dat empathie en inlevingsvermogen uiteindelijk leiden tot begrip en bewustwording. De docenten van de scholen geven de voorbewerkingsles. In de PowerPoint die de docenten hiervoor gebruiken staan veel voorbeelden die dicht bij de belevingswereld van de jongeren staan, zoals Tik-Tok filmpjes. De les bestaat uit drie onderdelen:

1. Introductie waarbij de docent de voorstelling FOK ME HOKJE introduceert met behulp van een filmpje van de acteurs uit de voorstelling.
2. Quiz met veel kennisvragen om de leerlingen kennis te laten maken met nieuwe onderwerpen als het gaat om gender en seksuele voorkeur.
3. Jouw eigen gender, waarbij de leerlingen samen met de docent ingaan op de verwachtingen waar jongeren aan moeten voldoen aan de hand van stellingen die beginnen met Wie van jullie vindt.., zoals Wie van jullie vindt het juist mooi als een meisje stoer is en een jongen lief? Deze stellingen hebben als doel dat de leerlingen ergens laagdrempelig op kunnen reageren. Vervolgens gaan de leerlingen in groepjes in gesprek over de verwachtingen die ze zelf ervaren. Kijkersvraag voor de voorstelling aan de leerlingen: Welke druk, of stress denk je dat LHBTIQ+'ers ervaren?.

2. De theatervoorstelling

De theatervoorstelling FOK ME HOKJE gaat over gender en seksuele oriëntatie. De theatermakers baseerden deze voorstelling op teksten die door jongeren zijn geschreven over genderidentiteit en seksuele oriëntatie. De voorstelling zit hierdoor vol met persoonlijke verhalen. De makers lieten zich verder inspireren door het dierenrijk waar *“mannelijke flamingostellen andermans eieren uitbroeden en de anemoonvismannetjes in vrouwtjes veranderen. Waar geen hokjes zijn en niemand ooit van homo, hetero of trans heeft gehoord.”* In het gehele programma komen de waarden begrip en vrijheid om te zijn wie je bent terug. In de voorstelling laten de acteurs zien dat discriminatie om heel veel redenen plaats kan vinden, bijvoorbeeld in de scene waar de ‘Marokkaan’ niet naar binnen mag als hij in de rij voor de club staat.

3. Het nagesprek

Het doel van het nagesprek is om de leerlingen tot nieuwsgierigheid te verleiden. Docenten van Studio 52nd leiden dit gesprek en tijdens het gesprek komen de docenten allemaal uit de kast. Aan de ene kant dient dit het doel de leerlingen te laten zien dat dit moeilijk kan zijn voor LHBTIQ+'ers, aan de andere kant hopen de makers hiermee ook dat LHBTIQ+-jongeren dit makkelijker ook doen. Net als de voorberekingsles bestaat het nagesprek uit verschillende onderdelen:

1. Opening waarin de docent van Studio 52nd de acteurs voorstelt aan de leerlingen. De acteurs stellen zich voor door hun naam te noemen, hoe ze zich identificeren en op wie ze vallen. Daarna legt de docent uit dat hij als cis-hetero misschien nooit begrijpt waar LHBTIQ+'ers mee te maken krijgen in hun leven, maar dat hij door de voorstelling wel nieuwsgierig is geworden.
2. Een gezamenlijke bespreking van de kijkersvraag uit de voorberekingsles: Welke druk, of stress denk je dat LHBTIQ+'ers ervaren?
3. Vraaggesprek met de acteurs waarbij de vragen uit de klas kunnen komen of waarbij de gastdocent van Studio 52nd de andere gastdocenten vraagt welke druk en/of stress zij hebben ervaren in hun leven.
4. Afronding waarin de docent de acteurs bedankt voor het geven van inzichten over hoe het is om als LHBTIQ+'er door het leven te gaan. De leerlingen krijgen de boodschap: *Als we allemaal nieuwsgierig naar elkaar kunnen blijven, kunnen we misschien wel richting een wereld met minder knellende hokjes'*

Bijlage 2: Documentenanalyse

Lijst van bestudeerde documenten van Studio 52nd

- Voorbewerkingsles educatie FOK ME HOKJE.
- Begeleidende brief docenten FOK ME HOKJE.
- Opzet van het nagesprek FOK ME HOKJE.
- Voorstelling FOK ME HOKJE.

Wetenschappelijke bronnen

- Allport, G. W., Clark, K., & Pettigrew, T. (1954). The nature of prejudice
- Felten, H. Taouanza, I. & Broekroelofs, R. (2018) Les over vooroordelen en stereotypen op school: is bewustwording wel echt de eerste stap?. Kennisplatform Inclusief Samenleven.
- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2008). How does intergroup contact reduce prejudice? Meta-analytic tests of three mediators. *European journal of social psychology*, 38(6), 922-934.
- Schiappa, E., Gregg, P. B., & Hewes, D. E. (2005). The parasocial contact hypothesis. *Communication monographs*, 72(1), 92-115.

Bijlage 3: Enquête leerlingen

Kennis

1. Ik weet door FOK ME HOKJE beter waar LHBTIQ+ voor staat [helemaal oneens, oneens, neutraal, eens, helemaal eens, dat wist ik al] .
2. Ik heb dingen gehoord in de les vóór de voorstelling die nieuw voor me waren [helemaal oneens, oneens, weet ik niet, eens, helemaal eens].
3. Ik heb dingen gehoord tijdens de voorstelling die nieuw voor me waren [helemaal oneens, oneens, weet ik niet, eens, helemaal eens].
4. Ik heb dingen gehoord tijdens het nagesprek in de klas die nieuw voor me waren [helemaal oneens, oneens, weet ik niet, eens, helemaal eens].

Inzicht

1. Ik heb door FOK ME HOKJE meer zicht gekregen op de problemen waar LHBTIQ+-jongeren mee te maken kunnen krijgen [helemaal oneens, oneens, neutraal, eens, helemaal eens, dat wist ik al].
2. Ik begrijp nu beter dat het een worsteling kan zijn voor LHBTIQ+-jongeren om jezelf te kunnen zijn [helemaal oneens, oneens, neutraal, eens, helemaal eens, dat wist ik al].
3. Ik vind de acteurs van de voorstelling en de docenten die in de les uit de kast kwamen moedig [helemaal oneens, oneens, neutraal, eens, helemaal eens].
4. Ik vind nu meer dat het niet uitmaakt op wie je verliefd wordt [helemaal oneens, oneens, neutraal, eens, helemaal eens, dat vond ik al].

Nieuwsgierigheid

1. Ik vond het interessant meer te weten te komen over LHBTIQ+-jongeren [helemaal oneens, oneens, neutraal, eens, helemaal eens, ik wist alles al].
2. Ik zou graag nog meer willen weten over gender en LHBTIQ+ [helemaal oneens, oneens, neutraal, eens, helemaal eens, ik wist alles al].
3. Ik vond het interessant om na de voorstelling in de klas nog na te praten [helemaal oneens, oneens, neutraal, eens, helemaal eens].
4. Heb je nog met anderen gesproken over de voorstelling en de lessen van FOK ME HOKJE? Meerdere antwoorden mogelijk. [Familie, een van (mijn vrienden), niemand, anders, namelijk..].
5. Heb je nog een vraag aan LHBTIQ+-jongeren? [nee, ja, namelijk] .

Waardering

1. Welk cijfer zou je de voorstelling geven? (1 is het laagste, 10 het hoogste) [1 t/m 10].

2. Welk onderdeel is je het meest bijgebleven? [voorgesprek, de voorstelling zelf, de les na de voorstelling, anders, namelijk..].

Bijlage 4: Enquête docenten

Kennis en inzicht in de klas

1. Ik denk dat de leerlingen zich door het programma van FOK ME HOKJE meer bewust zijn van verschillende genders [helemaal oneens, oneens, neutraal, eens, helemaal eens, dat waren ze al].
2. Ik denk dat de leerlingen door het programma van FOK ME HOKJE beter begrijpen wat de LHBTIQ+-jongeren zijn [helemaal oneens, oneens, neutraal, eens, helemaal eens, dat begrepen ze al heel goed].
3. Ik denk dat de leerlingen door het programma van FOK ME HOKJE beter begrijpen waar LHBTIQ+-jongeren tegen aan lopen in de maatschappij [helemaal oneens, oneens, neutraal, eens, helemaal eens, dat begreep ik al heel goed].

Nieuwsgierigheid

1. Is het onderwerp van het FOK ME HOKJE lesprogramma nog ter sprake gekomen buiten de activiteiten van het programma? [nooit, soms, vaak].
2. In welke context?
3. Ik denk dat FOK ME HOKJE ervoor heeft gezorgd dat de leerlingen nieuwsgieriger zijn geworden naar LHBTIQ+ [helemaal oneens, oneens, neutraal, eens, helemaal eens].
4. De leerlingen stelden veel vragen over LHBTIQ+ tijdens het lesprogramma van FOK ME HOKJE [helemaal oneens, oneens, neutraal, eens, helemaal eens].

Waardering

1. Welk cijfer zou je de Fok me hokje geven? (1 is het laagste, 10 het hoogste) [1 t/m 10].
2. Welk onderdeel is u het meest bijgebleven? [voorgesprek, de voorstelling zelf, de les na de voorstelling, anders, namelijk..].

Bijlage 5: Topclijst focusgroep leerlingen

Introductie

1. Voorstelrondje
2. Introduceren onderzoek
 - a. Doel van dit gesprek: Belangrijk jullie stem te horen, belang van reacties
 - b. Informatie over hoe we omgaan met de gegevens

Kennis

1. Hebben jullie wat geleerd door FOK ME HOKJE?
 - a. Zo nee, waarom niet? Wist je alles al?
 - b. Zo ja, welke nieuwe dingen?
 - i. Hoe heb je dit geleerd?
 - ii. Bij welk onderdeel?
 - iii. Hoe vonden jullie het om iets nieuws te leren?

Inzicht

1. Wat hebben jullie geleerd over het leven van LHBTIQ+-jongeren?
 - a. Wat vond je hiervan?
 - b. Bij welk onderdeel heb je dit geleerd?
2. We hebben jullie ook de vraag gesteld: Ik vind nu meer dat het niet uitmaakt op wie je verliefd wordt. Wat denken jullie dat het betekent dat meer dan 40% neutraal heeft ingevuld?

Nieuwsgierigheid

1. Wat denken jullie dat het betekent dat maar 12% nog meer wilde weten over gender en LHBTIQ?
 - a. Willen jullie zelf nog meer te weten over gender en LHBTIQ? Waarom wel/niet?
2. We hebben jullie in de vragenlijst ook gevraagd of jullie nog meer vragen hadden over LHBTIQ, maar niemand had nog vragen. Weten jullie hoe dat komt?
3. Hebben jullie nog met andere mensen gepraat over FOK ME HOKJE?
 - a. Met wie?
 - b. Waar hadden jullie het dan over?

Afsluiting

1. Als je FOK ME HOKJE in een woord zou moeten omschrijven, wat zou dat dan zijn?
2. Zijn er nog dingen die jullie willen zeggen over FOK ME HOKJE die jullie nu nog niet hebben gezegd?